

Dialógy s Hanulom

Dialogues
with Hanula

Andrej Bacsa, Jul Blaas, Andor Borúth, Jozef Hanula, Eduard Hriňák, János Istók, Ferdinand Katona, Ladislav Medňanský, August Meissl, Emil Alexay-Olexák, Viktor Olgyai, Wünsche R. Streliský, Eugen Szepesi-Kuszcza, Július Štetka

Výstava Dialógy s Hanulom voľne nadväzuje na výstavný projekt *Reminiscencie*, ktorý interpretuje diela Jozefa Hanulu v širšom kontexte. Výstava uvádza diela umelcov, zastúpených v zbierke Galérie umelcov Spiša, z obdobia 2. polovice 19. a 1. polovice 20. storočia v dialógu s Hanulovou tvorbou zo zbierok Liptovskej galérie Petra Michala Bohúňa v Liptovskom Mikuláši a Východoslovenskej galérie v Košiciach. Poukazuje na žánrovú diferentnosť, s akcentom na dobové spojitosti a heterogénnu provenienciu umelcov. Výstava je uvedená v rámci dramaturgického cyklu *Zbierka v dialógu* a definujú ju tri tematické okruhy: portrétno-figurálne kompozície, animálne motívy – kone a krajinomaľba.

Realistické portréty, prípravné figurálne štúdie i skicárne z konca 19. a začiatku 20. storočia sú zastúpené dielami **Jozefa Hanulu**, Andreja Bacsu, Andora Borútha, **Ladislava Medňanského**, Jánosa Istóka, Júliusa Štetku a **Wünsche R. Streliského**. Diapazón Hanulovej tvorby je obsiahly. Zahŕňa kresbové figurálne štúdie, portréty, ľudovo-žánrové témy, krajinné motívy a sakrálnu výjav. **Andrej Bacsa** maľoval oficiálne portréty uhorskej šľachty a meštianstva, sakrálnu výjav, ale aj žánrové výjavy, pri ktorých sa inšpiroval dedinským prostredím. Jeho reprezentačné podobizne nesú všetky atribúty iluzívneho naturalizmu (Grófká Csákyová, olej, okolo 1900, M 471). Pôsobil v Bijacovciach, kde si postavil maliarsky ateliér. S Jozefom Hanulom bol v osobnom kontakte. Bacsa ako začínajúci umelec so spisovateľom Kornelom Divaldom navštívili Jozefa Hanulu počas jeho pôsobenia v Chrašti nad Hornádom. **Andor Borúth** patril k maďarským maliarom pôsobiacim na Slovensku. Jeho diela zahŕňajú početné portréty, žánrové i sakrálnu výjav, témy zo sociálneho prostredia. Zaujímavosťou je korelácia Hanulovej tvorby s dielom Borútha. Rok 1896 bol významný pre ďalšie tvorivé smerovanie umelcov. V Budapešti sa konala tzv. Mileniárna výstava, pri príležitosti tisícročia výročia príchodu starých Maďarov do Karpatskej kotliny. Borúth získal ocenenie za obraz *Večer v ateliéri*, ktorý namaľoval počas pobytu v Paríži. Jozef Hanula už v roku 1895 realizoval rozmernú figurálnu kompozíciu *Smrť Tomoryho v bitke proti Turkom pri Moháči*, ukončenú v nasledujúcom roku pri príležitosti tejto výstavy. Obraz mal priaznivý ohlas u domácej verejnosti. Dnes je originál nezvestný, existujú len prípravné skice a komorné maľby. Autorov spája aj rovnaký dátum úmrtia (22. august). Borúth zomrel 11 rokov po Hanulovej smrti. Zbierkový fond dopĺňa reprezentačný portrét advokáta a mecenáša umenia Aurela Münnicha od maliara **Júliusa Štetku** a Münnichova busta od budapeštianskeho sochára **Jánosa Istóka**.

Téma koní sa objavuje u viacerých autorov, či už v kompozíciách vojenského charakteru, pracovných i hospodárskych motívoch. Taliansky maliar **Július von Blaas** sa v tvorbe zamerával predovšetkým na zobrazenie koní, portrétoval aj sedliakov so záujmom o maďarský kraj. Venoval sa krajinomaľbe a maliarsky zachytil prusko-rakúsko-taliansku vojnu a okupáciu Bosny a Hercegoviny. Pezinský rodák **August Meissl** bol maliarom a ilustrátorom s maďarskými šľachtickými koreňmi. V tvorbe sa zameriaval na motívy s vojenskou tematikou a maľoval kompozície s akcentom na zobrazenie zoomorfných motívov.

Krajinomaľby z tohto obdobia sú zastúpené tatranskými panorámami Ferdinanda Katona, impresívnymi náladovými krajinami Eugena Szepesi-Kuszcza a Jozefa Hanulu, zimnými scenériami Viktora Olgyaia a Emila Alexay-Olexáka.

Ferdinand Katona (vlastným menom Nathan Kleinberger) bol Hanulov spolužiak na škole v Budapešti u profesorov Imre Gregussa, Bertalana Székelyho a Károlyho Lotza. Vo svojich spomienkach Hanula píše: „*Najbližšími boli mi Nathan Kleinberger z Kežmarku a Julo Löw z Liptovského Sv. Mikuláša. Boli sme spolu v jednej triede. Okrem J. Löwa, ktorý sa chystal za profesora kreslenia, mali sme rovnaké plány: stať sa maliarmi, a to nás spájalo. Ale nielen to. Boli sme obaja chudobní ako kostolná myš. Kleinberger nevedel po maďarsky, rozprávali sme sa po nemecky. Tento jazyk ovládal dobre, ja len toľko, čo som sa naučil od Dabertu. Kleinberger hovoril niečo spišskou slovenčinou, ale v škole sme sa neopovážili vyrieť medzi sebou slovenské slovo, aby nás neupodozrievali ako vlastizradcov. A usilovali sme sa preto už čo ako lámať tú samospasiteľnú maďarčinu. On bol síce nestraný, aj ako človek bol dobrý a spravodlivý. U neho zoznámil som sa s barónom Alojzom Medňanským. Bol to človek veľmi jednoduchý, v každom ohľade, ktorý si nezakladal na svojom pôvode. Ani to nedával najavo. Bol povestný krajinkár, ktorý vlastne Kleinbergera priviedol k maliarstvu. Tento A. Medňanský, rodom z Beckova, mal po matke kaštieľ v Strážkach pri Kežmarku, kde sa častejšie zdržiaval a kde sa i s Kleinbergerom zoznámil.*“ (In: Hanula, J.: *Spomienky slovenského maliara*, Bratislava, 1940, s. 146 – 147). V roku 1898 sa s Ladislavom Medňanským zoznámil aj **Eugen Szepesi-Kuszcza**. Pod jeho vplyvom sa venoval krajinomaľbe, zobrazoval najmä motívy z oblasti Tatier a Spiša. **Viktor Olgyai** taktiež nadviazal na tvorbu Medňanského. Počas prázdnin ho učil kresliť a maľovať krajinu, čo výrazne ovplyvnilo jeho rukopis. Zameriaval sa na zobrazenie zasneženej krajiny s lesnou panorámou vnímajúc svetelné efekty snehu a ľadu. Okolie Prakoviec maliarsky zaznamenal Emil Alexay-Olexák. Jeho talent podporili nielen rodičia, ale aj strýko **Eduard Hriňák**. V roku 1920 Alexay-Olexák odišiel do USA, kde pôsobil ako maliar a pedagóg. Hriňák zobrazoval krajinné scenérie, ktoré dopĺňal o žánrové výjavy – jarmoky, trhy, figurálne i zoomorfné štafáže.

Mgr. Kamila Paceková – GUS,
kurátorka výstavy

zbierka
v dialógu
collection
in dialogue

  Galéria umelcov Spiša | www.gus.sk

Kurátorka: Mgr. Kamila Paceková – GUS

Produkcia: Mgr. Mária Šabľová – GUS

Grafika: Mgr. art. Ivana Babejová, ArtD. – GUS

Preklady: Bc. Gavin Cowper

Produkcia: Galéria umelcov Spiša

– kultúrne zariadenie Košického samosprávneho kraja

O výstave

About exhibition